

Comprensió lectora

1. L'òpal: una gemma maleïda
2. Jugar a la societat de la informació
3. Nit de dissabte
4. L'evolució
5. El diari de la Fàtima
6. Sant Jordi: història i tradició
7. El cometa Halley
8. La història de Teseu
9. El dragó de Komodo
10. Per què no puc menjar només patates fregides?
11. Aus
12. Jules Verne
13. El waterpolo
14. El Forat de Bulí
15. Burundi: junts tornem a començar
16. Bestiàrium
17. Els ulls de l'aiguamoll
18. La torre Eiffel podria haver estat construïda a Barcelona
19. El reciclatge
20. Després del terratrèmol
21. L'ofici del cuir

Nom _____

Data _____

L'òpal: una gemma maleïda

L'òpal és un mineral bastant comú però amb la particularitat que algunes de les seves varietats són gemmes amb molta tradició i al mateix temps molt preuades. Curiosament, mentre que en algunes cultures occidentals es considera portador de malastrugança, les orientals creuen que afavoreix la bona sort.

La seva composició (silici i oxigen) el fa molt proper al quars i, de fet, els exemplars massius dels dos minerals no sempre són senzills de diferenciar. Respecte al quars, però, té dues diferències fonamentals: l'estructura, que és molt desordenada, i el fet que conté molècules d'aigua. L'òpal es pot presentar de formes molt diverses. Sempre és massiu (no forma cristalls), però la seva coloració permet diferenciar diverses varietats, des de la més vulgar (resinita) fins a la transparent i incolora (hialita) i a les més acolorides com l'òpal de foc, de tons vermells o ataronjats, i l'òpal noble, amb fantàstics canvis de color: del verd al blau, passant pel vermell, el taronja i el groc, tot en un mateix exemplar. Alguns òpals de coloració i bellesa excepcional entre les varietats noble i de foc són gemmes molt preuades que es tallen facetades (les més transparents) o en caboixó. S'han trobat òpals treballats en cultures antiquíssimes de tot el món, i és una de les poques gemmes conegudes des del temps remot.

Una varietat de poc valor però molt curiosa és el menilit. Aquesta varietat d'òpal forma nòduls arrodonits en l'interior de les roques. Aquests nòduls poden originar formes antropomorfes (formes humanes), zoomorfes (formes animals) i altres formes curioses que recorden aparells o coses (forma de cor, de cafetera, de casa...). Alguns dels menilits més curiosos coneguts s'han trobat en abundància a Caldes de Malavella, en l'anomenat Turó dels Ninots, que va rebre el nom perquè els vilatans, que trobaven el mineral en abundància, en llaurar o obrint camins i marges, anomenaven «ninots» les curioses i diverses formes en què aquest es presentava. A més a més de Caldes de Malavella, també s'esmenta l'òpal a Aiguafreda (riera de l'Avencó) i a Montcada i Reixac (Vallès Occidental); a Darnius (Alt Empordà); Osó i Sils (la Selva), i a Bellmunt del Priorat (Priorat). A Barcelona ciutat s'ha trobat òpal de la varietat hialita a la muntanya de Montjuïc, sobretot als vessants que donen al port (Miramar i Mirador de l'Alcalde). Tot i que l'òpal és una espècie comuna que es troba pràcticament arreu del món, Austràlia és, sens dubte, el país que n'ha proporcionat, i proporciona, els millors exemplars coneguts. Els òpals de gran qualitat són a les províncies que Queensland i Nova Gales del Sud (Austràlia), on es troben els famosos òpals negres, que reben aquest nom no pel seu color, que és molt virolat, sinó per la roca on es troben. L'òpal va originar a la segona meitat del segle XIX i sobretot a partir del 1900, en què els preus van pujar considerablement, l'arribada de tota mena de buscadors i minaires atrets per la cobdícia i les possibilitats d'aventura que aquell nou món els oferia. Isabel Gray, l'any 1900, va instal·lar un hotel i una botiga al llogarret d'Eulo, al bell mig dels camps d'òpals de Queensland. Era l'única dona en aquell immens territori desolat i va arribar a ser la veritable propietària de tota la regió. Coneguda com la Reina d'Eulo, va arribar a posseir la col·lecció d'òpals més bella del món. Un bon dia, i de cop i volta, tant ella com la seva fabulosa col·lecció van desaparèixer sense que des d'aleshores se n'hagi sabut res més.

Cavall Fort, núm. 1077 (adaptació)

1. De què està format l'òpal?

2. Quins tipus d'òpals són els més valuosos?

3. Per què hi ha un indret a Caldes de Malavella que s'anomena el *Turó dels Ninots*?

4. Contesta:

- Per què hi va haver tanta gent que va fer cap a Austràlia vers l'any 1900?

- Per què es va fer famosa Isabel Gray?

- Què li va passar?

5. D'on diries que s'ha extret la lectura que has llegit?

- D'una enciclopèdia.
- D'una revista de divulgació.
- D'un llibre especialitzat.
- D'una novel·la d'aventures.

Nom _____ Data _____

Jugar a la societat de la informació

Els adults acostumen a parlar dels videojocs de forma negativa, fixant-se només en aspectes com la violència. Però de videojocs n'hi ha de moltes menes, i els violents són només una minoria (tan sols el 4% dels 8.522 videojocs publicats el 2007 eren per a més grans de 18 anys). En aquest article ens centrarem en els aspectes positius dels videojocs, uns programes que, si es fan servir de forma racional, ofereixen infinites opcions per divertir i aprendre de forma gairebé inconscient.

La majoria d'experts en la matèria coincideixen que, davant la contemplació de la televisió, que, un cop seleccionat el canal, deixa molt poca iniciativa a l'espectador (per no dir gens), els videojocs representen un repte continu per al jugador, que, a més d'observar i analitzar l'entorn, ha d'assimilar i retenir informació, fer raonaments inductius i deductius, construir i aplicar estratègies de manera organitzada i desenvolupar habilitats per fer front a situacions problemàtiques que es van succeint a la pantalla. El jugador entra així en un entorn que el motiva a superar fases i dificultats. D'altra banda, els videojocs ajuden a treballar la fantasia i afavoreixen la coordinació entre les mans i la vista.

«Els videojocs fan que els jugadors es vegin obligats a prendre decisions i executar accions motores contínuament, aspecte molt valorat pels nens i joves, generalment amb tendència a la hiperactivitat. En aquest sentit, el joc suposa desfegar-se de tensions», explica al seu estudi *Els videojocs* Pere Marquès, doctor del Departament de Pedagogia Aplicada de la Facultat d'Educació de la UAB.

Jugar ha estat sempre una activitat necessària i espontània que permet als nens explorar i conèixer l'entorn. I el joc canvia a mesura que l'individu creix i es modifica el seu entorn, tant físic com social. Per això, en la societat de la informació en què estem immersos, seria com anar contra natura girar l'esquena a les possibilitats cognitives que ofereixen els videojocs.

Només cal entrar als cercadors de jocs dels webs de Nintendo, Playstation i Xbox per veure que alguna cosa ha canviat en el món dels videojocs. Als clàssics jocs d'aventures, acció i lluita s'hi ha afegit una allau de noves tecnologies, que estan centrant les novetats del sector. Esports, matemàtiques, història, cuina, idiomes...

La segona Conferència Europea de Jocs d'Aprenentatge celebrada el mes passat a Barcelona va reunir psicòlegs i professors que van analitzar les possibilitats d'aprenentatge que presenten els videojocs. Una de les principals conclusions a què van arribar és que el terme *videojoc educatiu* ha fracassat. Els experts ja no parlen de videojoc educatiu, sinó de videojocs dins el sistema educatiu. «Un bon joc és un bon joc educatiu», apunta Simon Egenfeldt, director de l'empresa Serious Games.

Per als pares més reticents, és important conèixer que la regulació actual sobre continguts de videojocs assegura que qualsevol consumidor pugui adquirir productes adequats a l'edat i personalitat de la persona que els ha d'utilitzar. Amb tot, el paper dels pares és imprescindible a l'hora de detectar si en algun moment els seus fills passen massa hores davant de l'ordinador o a la consola, i deixen de banda altres obligacions com els deures. Els videojocs són una gran eina sempre que s'utilitzin amb seny.

1. Quina diferència essencial hi ha entre els videojocs i la televisió?

2. Encercla la resposta correcta. Per què hi ha pares que no veuen amb bons ulls els videojocs?

- a) Perquè són molt cars.
- b) Perquè creuen que tots són violents.
- c) Perquè quan ells eren petits no n'hi havia.
- d) Perquè els nens no juguen amb altres nens.

3. Esmenta alguns dels aspectes positius dels videojocs segons els experts.

4. Els fabricants de videojocs han ampliat l'oferta. Quines temàtiques es poden trobar a més d'aventura, acció i lluita?

5. Malgrat tots els avantatges educatius que tenen els videojocs, què han de vigilar els pares?

Nom _____ Data _____

Nit de dissabte

Era dissabte: el dia que els pares sortien a la nit.

–On aneu, avui? –va preguntar l'Anton a la tarda, mentre la seva mare s'estava arrissant els cabells al bany.

–Ah! –va dir la mare–, primer anirem a sopar i després, no ho sé, potser anirem a ballar.

–Com que no ho saps? –va fer l'Anton.

–Encara no ho sé –va dir la mare–. Tan important és per a tu?

–Nooo – va dir l'Anton. Preferia no dir que volia veure la pel·lícula de policies que començava a les onze. Però la seva mare ja l'havia clissat.

–Anton –va dir girant-se per poder-lo mirar cara a cara–, no deus pas voler mirar la televisió...

–Però, mare –va dir l'Anton–, com se't poden acudir aquestes coses?

Per sort, la seva mare s'havia tornat a dedicar al seu pentinat, i no veia com l'Anton es tornava vermell.

–Potser també anirem al cinema –va dir ella–. De totes maneres no tornarem abans de les dotze.

S'havia fet de nit i l'Anton estava sol a casa. Anava en pijama i s'havia assegut al llit; estava tapat amb el llençol fins al coll i llegia *Tota la veritat sobre Frankenstein*. La història passava en una festa major. Un home vestit amb un abric negre, ample i llarg, sortia a escena i anunciava l'aparició del monstre. En aquell moment va sonar el despertador. Una mica empipat, l'Anton va aixecar els ulls del llibre. Oh! Gairebé eren les onze, el temps just per engegar la televisió! L'Anton va saltar del llit i va pitjar la tecla. Després es va tornar a tapar amb el cobrellit i va esperar que la imatge es formés a poc a poc. Encara feien futbol. L'habitació era bastant fosca i feia una mica de por. King-kong, en un pòster a la paret, feia una mena de ganyota que s'avenia amb l'estat d'ànim de l'Anton: se sentia salvatge i abandonat com l'únic supervivent d'una catàstrofe marítima, com un naufrag en una illa plena de caníbals. I el llit era el seu cau, flonjo i calentó, i si volia podia amagar-s'hi i fer com si no hi fos. Hi havia una pila de menjar a l'entrada del cau; només li faltava l'aigua de foc. L'Anton va pensar, amb la boca que se li feia aigua, en l'ampolla de suc de fruita que hi havia a la nevera, però per arribar-hi havia de passar un bon tros de passadís a les fosques! Hauria de tornar nedant al vaixell, enmig de taurons afamats que estaven esperant les seves víctimes? Brrr! Però els naufrags no es morien més de set que de gana?

Això el va fer canviar de parer. Odiava el passadís, amb aquell llum espatllat que no reparava mai ningú! Odiava els abrics del penja-robes, que semblaven homes penjats! I ara també li feia por la llebre dissecada de l'estudi de la mare, tot i que l'havia fet servir moltes vegades per espantar altres nens.

Per fi havia arribat a la cuina. Va treure l'ampolla de suc de fruita de la nevera i es va tallar un bon tall de formatge. Mentrestant tenia una orella al passadís per sentir si començava la pel·lícula. Va sentir una veu de dona. Probablement era la locutora que anunciava la pel·lícula. Es va posar l'ampolla sota el braç i va arrencar a córrer pel passadís.

Però no va arribar gaire lluny, perquè de cop es va adonar que hi havia alguna cosa que no rutllava. Es va quedar quiet i va escoltar amb atenció... i de cop va saber què passava: no se sentia la veu de la televisió! Això només podia voler dir una cosa: algú havia entrat a la seva habitació i havia apagat la televisió! L'Anton va notar com el cor li feia un bot i se li accelerava com una màquina.

Angela Sommer-Bodenburg, *El petit vampir*

1. Per què s'interessa tant l'Anton pels plans dels seus pares?

2. Quins creus que són els llibres preferits de l'Anton?

- a) D'aventures.
 - b) De ciència-ficció.
 - c) De terror.
 - d) Romàntics.
- Explica per què has triat aquesta opció.

3. Digueu si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- L'Anton somia un home vestit de negre.
- Els pares de l'Anton surten habitualment els dissabtes.
- L'Anton té molta imaginació.
- Quan torna de la cuina sent sorolls estranys a la seva habitació.

4. A l'Anton no li ve de gust anar fins a la cuina perquè té por. Esmenta les coses que l'espanten.

5. Quin és l'únic lloc on se sent segur?

6. Copia el fragment que fa referència al funcionament del televisor de l'Anton.

- Pregunta als teus pares o avis a quina època deu estar ambientada aquesta història.
-
-
- Quina diferència hi ha entre el televisor de l'Anton i els actuals?

Nom _____

Data _____

L'evolució

Avui dia fins i tot els nens saben que els nostres avantpassats tenien una pinta ben diferent de la nostra. Tenien pèls per tot el cos, la boca més ampla i uns ossos molt marcats damunt els ulls. Alguns dibuixos els representen vestits amb pells, i en altres es veuen sense res al damunt, tret d'un os a la mà. En aquestes representacions veiem que s'assemblen més als micos que a les persones actuals, i això no és cap casualitat.

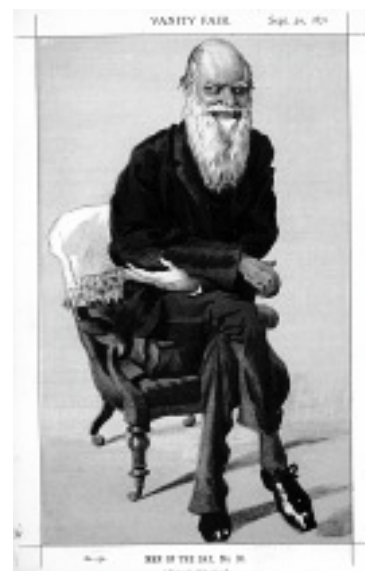
Va ser un científic anglès, Charles Darwin, qui ens va obrir els ulls amb relació al llarg camí de l'evolució. Com ha passat amb molts altres personatges famosos, Darwin no va ser cap estudiant exemplar, sinó més aviat al contrari: «Una vergonya per a la família», com deia el seu pare. Quan va anar a la universitat, també s'hi va avorrir com una ostra i, en comptes d'estudiar, s'estimava més anar a passejar i a caçar o anar de gresca amb els seus esbojarrats amics. I tot i això, gairebé no trobem cap altre científic que hagi influït tant en la nostra manera d'entendre el món com ell.

No és que Darwin inventés o descobrís res d'extraordinari. Simplement va saber observar atentament la naturalesa i en va saber treure les conclusions correctes. Les observacions més interessants de totes les va fer durant un viatge d'investigació a les illes Galápagos, a l'oceà Pacífic, que va durar cinc anys. Hi va descobrir que a cada illa els pinsans tenien el bec diferent: punxegut, recte, corbat o torçat com el dels lloros. Segons les conclusions a què va arribar Darwin, això era així perquè amb el transcurs de generacions els ocells havien anat adaptant els becs als aliments concrets que trobaven a cada indret.

El que Darwin va constatar és que tant les persones com els animals cal que s'adaptin a les condicions del medi en què viuen. Cal que s'esforcin i, encara més, que lluitin per la supervivència. L'esforç comença al si de la família mateixa. La majoria dels éssers vius tenen més descendència que la necessària per a la supervivència de l'espècie: al ratolí de camp li neixen a l'estiu tretze petitons cada tres setmanes. Si tots ells sobrevisquessin i cadascun tornés a produir-ne tretze, n'hi hauria tantíssims pels carrers, que s'hi hauria de passar una màquina d'escombrar cada hora.

Sort en tenim dels gats i els aguilots que s'encarreguen que no totes les cries sobrevisquin. A més a més, no tots els ratolinets troben prou menjar, i sempre n'hi ha alguns que moren de fam. Com més ratolins hi ha, menys menjar queda i més es multipliquen els gats. Per això el nombre de ratolins es manté més o menys estable. Els ratolins més murrís i més ràpids tenen més oportunitats d'escapar-se dels gats o d'aconseguir un bocí de formatge. Són aquests ratolins els que sobreviuen i els que transmeten les habilitats que han après als seus descendents.

Amb el pas de les generacions els ratolins es fan cada vegada més murrís. És el que Darwin va anomenar «selecció natural» i és el principi en què es basa la teoria de l'evolució darwiniana.

1. Com eren físicament els nostres avantpassats?

2. Digues si aquestes afirmacions són certes (C) o falses (F).

- Darwin era un bon estudiant.
- Darwin va descobrir els ossos d'un avantpassat dels humans.
- Darwin es va estar cinc anys a les illes Galápagos.
- Un ratolí de camp té tretze cries cada estiu.
- Darwin va ser un gran científic.

3. Quin fet va observar Darwin que li va fer veure que els éssers vius s'adapten al medi on viuen?

4. Explica què vol dir que els animals i les persones han de lluitar per la supervivència.

5. Assenyala quina opció explica millor el que és la «selecció natural».

- a) L'home tria de la natura allò que li és més profitós.
- b) Els individus que saben adaptar-se al medi sobreviuen.
- c) Els individus que no s'alimenten de productes naturals no sobreviuen.
- d) Els individus adults seleccionen quines cries han de sobreviure.

6. Segons Darwin, com s'explica que ens assemblem tan poc als nostres avantpassats?

Nom _____ Data _____

El diari de la Fàtima

Tots els mitjans de comunicació ens informen sobre els actes i actituds greus de confrontació, clarament violenta i sagnant o, sovint, soterrada i invisible, però activa i present, entre col·lectius humans que defensen els drets dels uns sobre els drets dels altres. Que entenen les seves relacions en termes de competència i que creuen que tenen motius per explotar, menystenir i, si és necessari, ignorar i excloure, d'altres individus i grups.

En una ciutat de Catalunya, fa dos hiverns, la Fàtima va escriure el text que llegireu per descobrir-se i per fer-se memòria a ella mateixa de qui era, com se sentia, quins eren els seus dubtes i quins eren els seus projectes. S'estava fent gran i algunes coses canviaven al seu voltant i s'aclarien al seu pensament: què és ser català o marroquí? Què pot significar que les altres persones et vegin d'una manera o d'una altra? Com és que s'esperen coses o comportaments de nosaltres? Com podem construir el nostre futur sense perdre els vincles que ens estimem, amb les persones i amb els sabers? En quina societat hem de viure perquè tothom es pugui fer aquestes preguntes i pugui trobar les seves pròpies solucions en condicions d'igualtat i convivència? Heus aquí un fragment del seu escrit:

«Tinc catorze anys, vaig néixer en un poble del Marroc i als vuit anys ens vàrem traslladar aquí. Ara som sis germans. Abans vivíem en un pis petit però ara vivim en una casa més gran. Tot i això, no tinc un lloc a la meua habitació per fer-hi els deures, a més, tota la vida he fet els deures al menjador, envoltada dels petits i del soroll de la televisió. M'és impossible treballar sense l'ambient habitual.

M'agrada aprendre coses, em sembla molt interessant. No diré, per això, que no hi hagi classes avorrides, depèn molt del tema, de si és interessant o no, de la manera com l'expliqui el professor o la professora.

El problema més gran que hi ha a casa meua és el masclisme. Un exemple d'això és que vaig a la biblioteca des dels nou anys i ara, de sobte, el meu pare em diu que no hi puc anar sense que el meu germà m'hi acompanyi. M'indigna molt. Jo sempre he sigut callada i tranquil·la a casa; ara que m'agradaria rebel·lar-me a les estúpides i antiquades normes que hi han regit, no puc fer-ho perquè no puc expressar-me gaire bé en la meua llengua. També hi contribueix el fet que el meu pare i la meua mare han exercit una pressió forta sobre mi.

Realment no em sento marroquina, no ho refuso ni res d'això, però el fet de no saber res sobre el meu país, de no tenir cap sentiment cap a un país gairebé desconegut, em fa sentir remordiments. Em sento més catalana que res, tot i que molta gent pugui dir que no ho sóc. El fet de ser més o menys tancada m'ha permès desenvolupar pensaments filosòfics, parlo amb mi mateixa, ho escrigui o no. Sobretot en el tema de la religió, no m'han explicat per què el Profeta i Déu diuen que fem una cosa. Em diuen que és la meua religió, el que haig de fer i prou. És un pes que hauré de portar tota la vida, o fins que sàpiga llegir i entendre l'Alcorà. Em sembla que totes les religions són masclistes.

Vull intentar arribar a una meta, una professió, en la qual pugui ajudar altres persones, encara que sigui indirectament. Vull créixer i desenvolupar les meves pròpies idees, no vull que ningú més m'imposi les seves.»

Sílvia Carrasco, *De la diversitat a la desigualtat. Racismes, societats i identitats*

1. Digues si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- La Fàtima va néixer al Marroc.
- La Fàtima va venir a viure a Catalunya als sis anys.
- A la Fàtima no li agrada estudiar.
- La Fàtima és una noia força reservada.
- La Fàtima vol ser escriptora.

2. Per què la Fàtima diu que no se sent marroquina?

3. Contra quina norma imposada pel seu pare voldria rebel·lar-se?

4. Què pensa la Fàtima de la religió?

5. Com s'anomena la doctrina que es basa en la creença que hi ha grups humans millors que els altres i que per això es pot maltractar o apartar de la societat les persones considerades inferiors?

6. La Fàtima ens diu que voldria dedicar-se a una professió que li donés l'oportunitat d'ajudar altres persones. Quines d'aquestes professions creus que li ho permetrien millor?

mestra	secretària	dependenta
infermera	jardinera	cuinera
modista	metgessa	advocada

7. Busca a la lectura un sinònim de les paraules següents.

- quotidià: _____
- rebutjo: _____
- imperat: _____
- objectiu: _____

Nom _____ Data _____

Sant Jordi: història i tradició

Segons la tradició cristiana, sant Jordi va néixer a la Capadòcia, regió d'Àsia Menor (avui Turquia), entre els anys 275 i 280, i va morir el 23 d'abril de 303. Se'l considera un màrtir perquè la seva mort va ser conseqüència d'haver defensat les seves creences. Jordi de Capadòcia havia arribat a Palestina dels braços de la seva mare, després que el seu pare hagués mort. Va decidir entrar a la milícia romana seguint els passos del seu difunt pare, que també havia format part de l'exèrcit. Era un bon soldat i venia d'una família adinerada. Semblava que tenia la vida solucionada fins que l'emperador romà Diocleciana va proclamar un edicte que obligava a retre culte a Apol·lo. Jordi no va poder acceptar, ell era cristià. Es va rebel·lar, van torturar-lo i finalment el van decapitar. Així es convertia en màrtir i, més tard, entraria a la categoria de sant. A Catalunya, les primeres mostres de veneració i tradició cap a la figura de sant Jordi les trobem el 1032, quan l'abat Oliva va aixecar un altar en nom del màrtir al monestir de Santa Maria de Ripoll. Després, més que l'Església van ser els monarques els encarregats de mantenir i augmentar la seva popularitat tot reforçant-ne l'esperit patriòtic. Entre aquests trobem Pere I el Catòlic, Jaume I o Pere III. Va ser en l'àmbit militar on la figura del guerrer va prendre més força: sant Jordi es va convertir en el model del bon cavaller. Primer de la mà de Pere I el Catòlic i després del seu fill Jaume I, van anar apareixent ordes de sant Jordi que promovien i valoraven la figura de l'heroi en l'ambient cavalleresc que els ajudava a conservar l'esperit de la «bona lluita». Els almogàvers, guerrers d'ofici al servei dels regnes cristians de la península, també van prendre sant Jordi com a bandera i el van convertir en un símbol de lluita.

Amb la constitució el 1289 de la Diputació del General, més tard Generalitat, arribaria la declaració de sant Jordi com a patró. Va ser cap al 1300 i era la primera vegada que es feia un reconeixement oficial cap al màrtir que no venia de cap estament militar ni religiós. A partir d'aquí la bandera de Sant Jordi (una creu vermella) es convertiria en la primera senyera documentada de Catalunya; actualment la bandera de la ciutat de Barcelona llueix la combinació de la creu i les quatre barres.

En aquesta època de torneigs i justes, els confreres de Sant Jordi acostumaven a obsequiar les dames amb roses i altres flors després de la seva actuació, un costum molt cavalleresc. Aquest podria ser l'origen de la tradició d'oferir una rosa a les dones en el dia de Sant Jordi, però també s'apunta que podria venir de la Fira dels Enamorats –o de les Roses– que se celebrava cap al segle xv a Barcelona de forma secular i totalment popular. El que es pot afirmar sense gaires dubtes és que, també al segle xv, ja es repartien roses entre les dones que la diada anaven a la missa oficiada a la capella de Sant Jordi del Palau de la Generalitat. Amb aquests referents, no és gens estrany que les llegendes més modernes de finals del segle XIX incorporessin la flor al seu relat, dient que el drac mort es fonia a terra mentre al mateix indret hi floria un roser.

La incorporació del llibre és molt més recent que la resta de tradicions. La primera vegada que es va celebrar el dia del llibre va ser el 7 d'octubre de 1926 en commemoració del naixement de Miguel de Cervantes. L'escriptor valencià Vicent Clavel Andrés ho va proposar a la Cambra Oficial del Llibre de Barcelona i així es va portar a terme. Quatre anys després va aprofitar-se l'avinentsa: Cervantes havia mort el 23 d'abril, igual que William Shakespeare, Garcilaso de la Vega o Josep Pla; la coincidència no es podia ignorar i la festa del llibre va passar a la primavera al costat de la del cavaller, el drac i la rosa. El 1995, la UNESCO va declarar el 23 d'abril Dia Mundial del Llibre i els Drets d'Autor, donant a la data un ressò internacional.

Eureka, abril del 2008 (adaptació)

1. Contesta amb una sola paraula:

- Com s'anomena la persona que mor per defensar les seves idees religioses?

- Com es deia l'emperador romà que va fer matar sant Jordi? _____
- Com es diu la regió on va néixer sant Jordi? _____
- Com va passar a dir-se la institució anomenada Diputació del General?

- Quin organisme internacional va proclamar el 23 d'abril Dia Mundial del Llibre?

2. Torna a escriure aquests fets en l'ordre en què van succeir.

- Sant Jordi es converteix en model del bon cavaller.
- S'instaura la tradició de regalar una rosa el dia de Sant Jordi.
- El 23 d'abril se celebra el dia del llibre.
- Sant Jordi va morir màrtir.
- Sant Jordi és proclamat patró de Catalunya.
- L'Abat Oliva aixeca un altar en nom del sant.

3. Quin origen té la tradició de regalar roses per Sant Jordi?

4. Per quin motiu es va triar el 23 d'abril per celebrar Sant Jordi?

- I per celebrar el dia del llibre? _____
-

Nom _____ Data _____

El cometa Halley

Per a la majoria de nosaltres un cometa és com una taqueta boirosa a dalt del cel. Primer sembla com una boirina lluminosa, després, a mesura que va desplaçant-se entre les estrelles durant la nit, esdevé un cos molt més brillant que de mica en mica va perdent la brillantor i, finalment, desapareix.

Però no tothom que veu la cua d'un cometa hi veu el mateix. Abans, algunes persones imaginaven que el cometa era com el cap d'una dona que arrossegava una llarga cabellera. De fet, la paraula *cometa* ve d'una paraula grega que vol dir 'cabell'.

Alguns dels cometes tenen un centre rocós. Pot donar-se el cas que xoquin entre ells. També pot passar que un cometa sigui atret per una estrella llunyana; aleshores el moviment del cometa en qüestió pot fer-se més lent, fet que pot provocar la seva «caiguda» en direcció al Sol. A mesura que s'hi acostava el gel s'escalfa i forma un vapor de pols que és el que nosaltres veiem des de la Terra. Com que els cometes estan fets de gel i de pols rocosa sovint reben el nom de «boles brutes de neu».

Després que Isaac Newton va donar a conèixer la llei de la gravetat l'any 1687, el seu amic Edmond Halley es va aficionar a l'estudi dels cometes. L'any 1682 es va veure un cometa que seguia el mateix recorregut que els cometes vistos els anys 1531 i 1607. Amb la llei de la gravetat, va demostrar que allò que semblaven tres cometes, en realitat n'era només un, que viatjava al voltant del Sol seguint una òrbita força gran que durava uns 76 anys. Va preveure que el cometa retornaria l'any 1758 seguint la mateixa trajectòria d'altres vegades. La seva previsió va ser gairebé correcta. El cometa va tornar a passar l'any 1759. Va ser llavors que se'l va batejar amb el nom de cometa Halley. Des d'aleshores, el Halley s'ha tornat a veure els anys 1835, 1910 i 1986.

Abans que Halley descobrís l'òrbita dels cometes, la gent creia que els cometes eren un senyal enviat pels déus avisant d'algun fet futur. Com que la cua s'assemblava a la cabellera d'una dona, o a una espasa, creien que el senyal significava la vinguda d'una guerra o un desastre. Quan apareixia un cometa gran, les esglésies s'omplien de gom a gom i les campanes repicaven. Fins fa ben poc la gent encara s'espantava; l'any 1910 semblava que la terra passaria a través de la cua del cometa Halley. Molta gent es pensava que allò fóra la fi del món. Però la cua de Halley, com la de tots els cometes, és només pols. A la Terra, no li va passar res.

Cada vegada que un cometa es mou a prop del Sol, una part de la seva composició gelada s'evapora i forma el cúmul de pols de la cua. Aquest material no torna mai al cometa. Amb el pas dels anys, el cometa s'encongeix, i després de passar-hi una o moltes vegades s'exhaureix tota la seva composició gelada. Si el cometa té un centre rocós, sembla un meteorit més volant per l'espai. Si no té centre rocós, senzillament desapareix i deixa només un núvol de pols. De fet, els astrònoms han seguit la desaparició d'algun cometa. Quan desapareix ja no passa regularment a la vora de la Terra. El cometa ha mort.

Isaac Asimov, *El Halley i altres cometes*, Editorial Cruïlla

1. Busca al diccionari la paraula *superstició* i escriu-ne el significat.

- Quina superstició se'ns explica a la lectura?

2. Quan creus que tornarà a ser visible el cometa Halley des de la Terra?

3. Per què els cometes reben el nom de «boles brutes de neu»?

4. Explica com es produeix la mort d'un cometa.

5. Busca en aquesta sopa de lletres sis paraules extretes del text i que només es troben a l'espai.

T	I	S	A	N	I	A	E
B	O	I	R	I	N	A	S
M	E	T	E	O	R	I	T
N	E	S	S	A	Z	O	R
U	C	O	M	E	T	A	E
V	E	L	G	J	K	M	L
O	R	T	R	S	F	C	L
L	A	S	D	F	G	H	A

Nom _____ Data _____

La història de Teseu

Teseu era fill d'Egeu, rei d'Atenes, i de la filla del rei de Trezena, un home savi i just, a la cort del qual es va educar. El rei Egeu havia ordenat que no enviessin el seu fill a Atenes, fins que no fos capaç d'aixecar una roca sota la qual havia amagat la seva espasa.

Teseu era molt valent i volia imitar Hèrcules, l'heroi de qui explicaven unes proeses extraordinàries. Així que va haver complert setze anys ja es va veure amb cor d'alçar la roca sota la qual hi havia l'espasa del seu pare. Se la va cenyir i se'n va anar cap a Atenes. El seu pare va estar molt content de veure'l, i li va explicar que els atenesos, com a tribut d'una guerra que havien perdut amb el rei Minos, de Creta, li havien d'enviar cada any sis nois i sis noies, que servien d'aliment a un monstre que es deia Minotaure, i que era mig home i mig toro. El Minotaure vivia dins un laberint construït per l'arquitecte Dèdal. Des de dins, era impossible de trobar la sortida. El mateix Dèdal hi va ser tancat, amb el seu fill Ícar. En van poder sortir volant amb unes ales de cera; però Ícar, imprudent, va volar massa enlaire, el sol li va fondre les ales, va caure al mar i es va ofegar.

Teseu va dir al seu pare que volia ser un dels sis nois que aquell any havien d'enviar a Creta. De primer, el rei no volia, però finalment va dir que sí. Es va embarcar en una nau amb la seva vela negra. El rei va encomanar al pilot que si el seu fill vencia el Minotaure i tornava viu, que canviés la vela negra per una de blanca.

L'arribada a Creta dels sis nois i les sis noies d'Atenes era esperada cada any amb molta expectació. Ariadna, la filla del rei, es va fixar en la noble presència de Teseu i se'n va enamorar. Li va donar un cabdell de fil, perquè l'anés descabdellant i, si vencia el monstre, pogués sortir del laberint seguint el fil del cabdell.

La lluita entre Teseu i el monstre va ser terrible. Però Teseu era jove i valent i, armat amb una bona espasa, va poder matar el Minotaure. Després, seguint el fil del cabdell d'Ariadna, va aconseguir sortir del laberint. Ariadna l'esperava a la sortida i, tots dos, es van embarcar a la nau i van salpar cap a Atenes.

Teseu i Ariadna, en la seva ruta cap a Atenes, van fer una parada a l'illa de Naxos. Però aleshores Teseu no es va comportar com hauria calgut. Aprofitant el son de la noia es va embarcar tot sol i la va abandonar. Ariadna, quan es va despertar, es va fer un bon tip de plorar. Però va passar el déu Bacus, se'n va enamorar i s'hi va casar.

El viatge de tornada a Atenes de Teseu i els seus companys va ser molt alegre: reien, bevien i cantaven. I així no es van recordar de canviar la vela de la nau. Segons les instruccions del rei, si Teseu moria víctima del Minotaure, no l'havien de canviar. Si tornava vencedor, havien de canviar la vela negra per una de color blanc.

El rei Egeu esperava la tornada de la nau amb la mirada fixa en l'horitzó. Quan la va veure arribar amb la bandera negra, es va creure que el seu fill havia mort i, desesperat, es va llançar daltabaix del penya-segat. D'ençà d'aleshores, d'aquell mar se'n diu el mar Egeu.

Teseu va arribar a Atenes, feliç del final de l'aventura, però la mort del seu pare el va entristir. I tot seguit va ser coronat rei d'Atenes i durant el seu regnat va donar al poble lleis sàvies i justes.

1. Copia aquests fets segons l'ordre en què passen a la història que has llegit.

- Ariadna dóna a Teseu el cabdell de fil.
- Egeu es llança al mar.
- Teseu abandona Ariadna a l'illa de Naxos.
- Teseu mata el Minotaure.
- Teseu aixeca la pedra sota la qual hi ha l'espasa del seu pare.
- Teseu se'n va cap a Creta.
- Teseu esdevé rei.
- Teseu i Ariadna s'embarquen cap a Atenes.

2. Digues si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- Teseu viu a Trezena i el seu pare a Atenes.
- Teseu no volia ser lliurat al Minotaure.
- Ariadna es va enamorar de Teseu.
- El déu Bacus va fer que Ariadna s'adormís.
- Els mariners no es va recordar de canviar la vela.
- Teseu va ser rei de Creta.

3. Encercla la paraula correcta en cada cas.

- Aquesta història narra uns fets reals / imaginaris.
- La història de Teseu és una llegenda / un conte.
- El Minotaure és un personatge històric / mitològic.
- Atenes i Creta són llocs autèntics / inventats.

4. Explica quantes persones han pogut sortir del laberint i com ho han fet.

Nom _____

Data _____

El dragó de Komodo

L'any 1912, Sir Arthur Conan Doyle, famós per les novel·les de Sherlock Holmes, va publicar una novel·la, *El Món Perdut*, on una expedició de científics britànics descobreixen un racó del món aïllat de la resta. En aquest aïllament han sobreviscut els dinosaures i éssers hominoides primitius. La novel·la va ser un èxit rotund i encara ara se'n fan adaptacions i reedicions. Amb una novel·la així en el *top ten* de les més venudes, no és estrany que un anunci zoològic d'aquell mateix any sorprengués tothom: s'havia descobert una nova espècie de rèptil, desconeguda fins aleshores. Dos anys abans, un aviador holandès havia patit un accident i havia arribat nedant a una de les milers d'illes (Komodo) que es troben a l'Indonèsia central (al nord d'Àustràlia). Quan va ser rescatat va parlar de l'existència d'un dragó enorme que habitava l'illa. Dos anys després es confirmava la troballa. Els occidentals havien descobert el dragó de Komodo, un rèptil de tres metres de longitud. Seria l'illa de Komodo *El Món Perdut*?

El dragó de Komodo (*Varanus komodoensis*) és el llargardaix més gran que existeix a l'actualitat. La seva enorme grandària és deguda a l'aïllament. A les illes que habita és el superdepredador; no té cap animal que se'l mengi. Això, juntament amb el clima de les illes, ha fet que l'espècie pogués anar augmentant de mida fins a la grandària que presenta avui dia. A part de la seva mida imponent, la perillositat del dragó de Komodo es troba a la seva mossegada. A la seva saliva hi trobem fins a 82 espècies diferents de bacteris, els quals converteixen la mossegada del dragó en un verí mortal. Els dragons solen moure's en grup, ataquen les seves preses per sorpresa i les mosseguen un sol cop. Després les segueixen mentre agonitzen per menjar-se-les tranquil·lament un cop mortes.

Un altre dels fets sorprenents d'aquest animal ha estat la recent confirmació (l'any 2006) que les femelles dels dragons de Komodo poden tenir descendència sense haver estat amb cap mascle. Aquest procés es coneix com a partenogènesi (del grec *Parthenos*, 'femella', i *gènesi*, 'naixement'). La partenogènesi s'ha observat de manera freqüent en cucs, insectes i peixos, i de manera més excepcional en amfibis, rèptils i aus. El que sorprèn d'aquest cas és que totes les cries de les femelles no fecundades van resultar ser mascles. Segurament això constitueix un mecanisme per colonitzar altres illes: una femella, farta de la seva illa, decideix emancipar-se i marxar nedant (són excel·lents nedadors) a una altra illa on no hi ha dragons. Allà té fills amb els quals es reproduirà quan siguin grans i colonitzaran l'illa sencera.

Eureka, abril del 2008 (adaptació)

1. Relaciona cadascun dels subtítols que tens a continuació amb els paràgrafs en què està dividit l'article.

El gegant aïllat	1r paràgraf
La dragona verge	2n paràgraf
El descobriment en un món perdut	3r paràgraf

2. Com es va produir la descoberta del dragó de Komodo?

3. En quin lloc del món es troba Komodo?

4. Encercla les característiques del dragó de Komodo.

- a. És un rèptil.
- b. És vegetarià.
- c. És un personatge d'una novel·la de Conan Doyle.
- d. Viu en parella.
- c. No té depredadors.
- e. És el llargardaix més gran que existeix.
- f. Sap nedar molt bé.
- g. Acostuma a menjar cucs, insectes i peixos.

5. Quina tàctica practiquen els dragons de Komodo per atacar les seves preses?

6. Busca en el text paraules sinònimes de les següents:

- salvat:
- desconcertés:
- havia sofert:
- dimensió:

Nom _____

Data _____

Per què no puc menjar només patates fregides?

Quan els espanyols van conquerir el regne dels inques al segle XVI, no només van trobar molt d'or als Andes, sinó també una planta de la qual es podien menjar els tubèrculs. Avui dia la patata s'ha estès a tot el món i, juntament amb l'arròs, el blat i el blat de moro, s'ha convertit en un dels aliments més valuosos per als humans. Gràcies al fet que tenien patates per menjar, moltes persones van poder sobreviure en temps de necessitat. I doncs, llavors per què el pare i la mare no estan d'acord en el fet que tu només mengis patates fregides cada dia, si estan fetes de patata? El problema és el procés al qual se sotmeten abans de tornar-se pals de patata cruixents i daurats sobre el teu plat. Els bars i restaurants les compren a empreses que pelen patates a grans fàbriques, les precouen amb oli i les congelen abans que al restaurant les desempaquetin, les fregeixin en un oli massa fet servir i sovint hi posin massa sal. Si no es preparen fresques i ben fetes, les patates fregides, per desgràcia, no són una font d'alimentació gaire bona. I no canvia res el fet d'abocar-hi una generosa ració de quetxup al damunt. Però què és una bona nutrició, què necessita el teu cos realment per poder créixer i fer tot el que ha de fer? Què és una alimentació sana? Ho saps per experiència: si endrapes massa gelat o molta xocolata, el teu estómac es rebel·la –et fa mal la panxa o, en el pitjor dels casos, acabes vomitant. Per tant, no s'ha de menjar massa quantitat d'un determinat aliment. El que sí que és segur és que s'ha de beure molta aigua, perquè el cos humà està format per dues terceres parts d'aigua. Sense aigua amb prou feines podríem sobreviure una setmana. I també és segur que cal ingerir moltes vitamines, minerals, proteïnes, greixos i hidrats de carboni. Si ens falten aquests nutrients en la composició adequada, a llarg termini el cos acaba patint problemes greus i ens posem malalts. Per tant, quina quantitat de cada aliment és la correcta? Està clar que no hi pot haver una resposta universal; un bebè necessita una dieta diferent de la d'una persona adulta, i la dieta d'una esportista d'elit serà diferent de la d'un home gran. Però fins i tot dos nois de la mateixa edat i la mateixa alçada no han de necessitar pas la mateixa quantitat de nutrients. Necessites menys aliments dels que et penses. La teva panxa és qui et «dirà» quants exactament –quan té gana, gruny, i quan està plena, s'infla. A més, has de menjar coses variades. Alguns aliments contenen una gran quantitat de proteïna, com és el cas del peix, que conté una proteïna especialment fàcil de digerir. Si la teva dieta diària inclou verdura o peix i potser també fruita o amanida no és pas dolent, ben al contrari. Però segur que vols saber exactament per què és dolent menjar només patates fregides. Molt senzill: perquè aviat et faltaran nutrients essencials. Comencem per les vitamines. El cos no en necessita gaires, però la majoria no les pot produir per si sol. Les patates contenen sobretot vitamina C, però cap altra més. Per exemple la vitamina K, que és la que ajuda que se't formi una crosta quan et fas una ferida perquè deixis de sagnar; o la vitamina A, que és necessària perquè ens funcionin bé els ulls. Si només endrapes patates fregides, les teves dents empitjoraran cada vegada més, i els ossos se't tornaran trencadissos, perquè les patates no contenen prou calci. A més, les muntanyes de patates fregides t'aportarien massa sodi, perquè, tal com he advertit abans, solen portar massa sal i la sal conté sodi. Les patates fregides també contenen poques proteïnes. Sense proteïnes, per exemple, no tindries músculs. Els químics i els metges encara saben molt poques coses dels efectes de la nutrició sobre la salut, i per això cadascú ha de trobar per ell mateix què li va bé. Però et puc garantir una cosa: si només menges patates fregides, tindràs problemes. A mi també m'agradaria cruspir-me patates fregides cada dia, però m'he de contenir i seguir els consells que t'he donat aquí.

Richard J. Roberts, dins *Els nens pregunten, els Nobel responen*, Ed. Ara llibres (adaptació)

1. Com es va conèixer la patata a Europa?

2. Digues si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- La patata conté vitamina C.
- No podem alimentar-nos només de patates fregides industrials, però sí de casolanes.
- Les patates fregides són bones per als ossos.
- Una bona dieta ha de ser variada.
- Les patates contenen sodi.
- Les patates no contenen cap tipus de proteïna.

3. Busca en el text dos sinònims del verb menjar i escriu-los.

4. Fes una llista amb els nutrients que necessita el nostre cos.

5. Relaciona cada nutrient amb la funció que fa en el nostre cos.

Vitamina K	Enfortir els músculs
Proteïnes	Fer forts els ossos
Vitamina A	Ajudar a cicatritzar
Calci	Ajudar a tenir bona vista

6. Pensa de quin menjar t'agradaria alimentar-te en exclusivitat. Informa't de què aporta al nostre cos i de què no aporta i digues quines mancances tindries.

Nom _____ Data _____

Aus

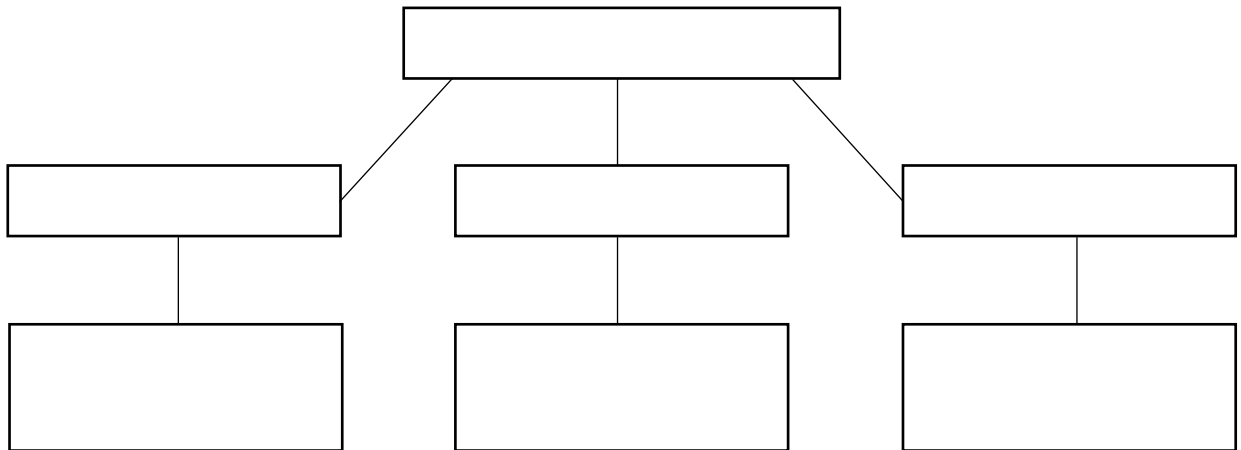
Les aus són els únics animals que tenen plomes. Les plomes els cobreixen la majoria del cos i tenen moltes funcions importants. Poden protegir l'au de la calor, del fred i de l'aigua. També li confereixen el seu color i el seu aspecte, la qual cosa l'ajudarà a atreure la seva parella i a amagar-se de l'enemic. A més, les plomes són l'eina fonamental que té l'au per volar. Hi ha tres tipus principals de plomes. Les més properes al cos són el plumissol o plomes corporals, lleugeres i sedoses, que protegeixen l'ocell del fred. Per sobre del plumissol hi ha les plomes de contorn, curtes i arrodonides, més rígides que el plumissol, que fan que el vol de l'au sigui estilitzat. Les plomes rêmiges es troben a les ales i a la cua de l'au i són les més importants per volar. Els canons d'aquestes plomes estan units entre si per ganxos diminuts, de manera que en volar queden encadellades. Quan l'au vol reduir la velocitat o aterrar, estén aquestes plomes per crear un llast. A les aus nedadores, com ara els pingüins, els serveixen per facilitar la natació sota l'aigua.

El conjunt de plomes que recobreixen l'au s'anomena *plomatge*. El plomatge de cada espècie d'au té colors i formes diferents, i proporciona una informació molt valuosa per determinar-ne el nom. El color del plomatge es deu a dos tipus de pigments (els carotens i la melanina) i a la mateixa estructura de les plomes. Els carotens produeixen els colors vermell, groc i taronja. Per la seva banda, la melanina crea els colors que estan entre el negre i l'ocre. La combinació d'aquests dos pigments dóna lloc a molts altres colors, excepte els blaus i els violetes, que només apareixen si les plomes estan estructurades de forma que puguin dispersar i reflectir la llum d'una manera determinada. El plomatge té tota mena de formes i colors per molts motius, entre els quals hi ha els següents: perquè permet la identificació de les aus de la mateixa espècie i la seva comunicació, i perquè serveix de camuflatge per ajudar les aus a amagar-se en el seu hàbitat. Les aus mascle acostumen a tenir colors més brillants i fan servir el seu plomatge per atreure les femelles. Hi ha ocells que inflen el seu plomatge per espantar altres aus que s'hagin introduït en el seu territori. El paó té un plomatge extraordinari i quan estén les seves plomes, més de dues-centes, forma un ventall d'1,8 m adornat amb motius que semblen ulls.

Les aus mascle treballen molt per trobar parella. Una de les maneres més evidents i comunes de fer-ho és mostrar el seu brillant plomatge per cridar l'atenció. Sí, s'exhibeixen, i aquest procés s'anomena *festeig*. Volen captar l'atenció de la femella perquè no es fixi en cap altre mascle. Les aus realitzen el festeig per la mateixa raó que les persones se citen. La majoria busquen parella per construir una família junts. Per buscar parella, alguns mascles fan alguna cosa més que confiar en el seu bon aspecte. De vegades, seleccionen un territori i hi construeixen el niu. Els arquers mascle fins i tot construeixen un escenari on poder realitzar la seva actuació per atreure les femelles. L'arquer de front daurat crea el seu escenari en una plataforma a més d'un metre d'alçada. Cada espècie d'au té els seus propis rituals. Alguns mascles canten cançons i emeten sons distintius. Uns altres ofereixen regals. Els mascles d'agró o bernat, d'anhuinga i d'algunes aus de presa acostumen a dur a les femelles branquetes per construir el niu comú. Les magnífiques demostracions aèries o les danses amb la parella a qui pretenen també formen part de l'estratègia d'algunes aus. Després de l'aparellament, moltes parelles d'aus romanen juntes per incubar els ous i criar els pollets, però en algunes espècies les femelles crien els pollets soles.

Edward S. Brinkley, *Aus*, Editorial La Magrana (adaptació)

1. Completa l'esquema amb els tipus de plomes i les seves funcions.

2. Escriu tres motius pels quals el plomatge de les aus és tan divers.

3. Busca al diccionari les paraules següents i copia només la definició que correspongui al text que has llegit.

- canó: _____

- ploma: _____

- presa: _____

- cua: _____

- aterrar: _____

- niu: _____

4. Escriu el nom de totes les aus que surten al text. Si no saps com són busca'n imatges.

Nom _____ Data _____

Jules Verne

No és una exageració: des de molt petit, gairebé des que vaig néixer a Nantes (França) vaig tenir ganes de viatjar. Quan em van batejar, el meu pare Pierre, que era un gran advocat, em va mostrar a la família i va dir: «El meu Jules també serà advocat.» Pobre pare! Qui li havia de dir que el seu primer fill, que aleshores batejaven, tenia un esperit aventurer i fantasiós, i que no serviria per estar tancat en una oficina?

Vaig ser un bon estudiant. Vaig treure bones notes sobretot en geografia, i ja aleshores vaig escriure alguns relats curts. Res de significatiu... o potser sí?

El meu pare va ser un home molt sever. Tenia ganes que jo fes el que ell volia, com gairebé tots els pares, però s'enfadava quan veia que això no era així. Recordo que vam tenir moltes discussions i recordo, especialment, el dia que vaig fugir de casa. Sí, sí, i només tenia onze anys, vaig agafar una maleta petita i me'n vaig anar cap al port.

Em vaig embarcar en una nau que anava cap a l'Índia. Em fascinava la idea d'anar de grumet cap a un lloc tan llunyà, conèixer aquella terra tan diferent, amb tants colors, els elefants, les sedes, els temples sagrats...

Però el meu pare va aconseguir trobar-me, i em va fer sortir del vaixell. I com es va enfadar! Mai no s'havia enfadat tant. Em va fer molts crits i em va dir, molt seriós: «Jules, m'has de prometre que a partir d'ara només voldràs viatjar amb la imaginació.»

Als disset anys vaig començar a llegir llibres amb entusiasme. Fins i tot vaig escriure una obra en vers per a titelles, dedicada a la meva cosina Caroline. Ella no entenia com m'havia costat fer aquelles rimes i no hi va donar importància. He de confessar que n'estava una mica enamorat. Em vaig sentir molt trist, però havia començat a entendre que escriure bé i agradar els altres és una cosa que s'ha d'aprendre amb molt d'esforç i dedicació.

Em vaig traslladar a París per estudiar Dret, cosa que va calmar la ira del meu pare. En aquells moments, en aquella ciutat hi havia molts problemes socials, els obrers de les fàbriques començaven a protestar contra els amos rics. Per això, la meva tieta, a casa de la qual m'havia d'instal·lar, va marxar de la capital; de manera que el meu pare em va haver de proporcionar els diners necessaris per viure en una petita pensió. En cap moment no em vaig queixar.

M'estimava més residir en una pensió, encara que compartís habitació, que haver de conviure, avorrit, amb la meva tieta!

El meu pare pensava que si em donava només els diners necessaris, els hauria de gastar tots per estudiar la carrera. Però ell mai no va saber que molts dies només menjava pa i llet, i així podia comprar... llibres! Llibres i més llibres. Ni tan sols em vaig comprar camises noves, no em calien. No vaig menjar ni em vaig vestir bé, però recordo aquella època com la més feliç de la meva vida.

Jordi Cabré, *Em dic... Jules Verne*, Ed. Parramón

1. Qui va ser Jules Verne? _____

2. Contesta:

- Quin caràcter tenia el pare de Jules Verne?

- Què volia que estudiés el seu fill?

- Com va reaccionar quan Jules es va escapar de casa?

3. Jules Verne tenia les idees molt clares des de ben petit. Respon les preguntes següents sobre aquest personatge.

- Quina era la seva assignatura preferida? _____
- I la seva afició predilecta? _____
- Què va acabar estudiant? _____

4. Tria la resposta correcta.

- Verne va escapar-se de casa perquè...
 - a. ...volia anar a descobrir món.
 - b. ...no podia suportar més el seu pare.
 - c. ...no volia continuar estudiant.
- A París...
 - a. ...va viure a casa de la seva tia.
 - b. ...es va posar a treballar en una fàbrica.
 - c. ...va estudiar Dret.
- A París no menjava gaire bé perquè...
 - a. ...a la pensió el menjar era dolent.
 - b. ...es gastava els diners en llibres.
 - c. ...hi havia molta crisi.

5. Jules Verne va fer cas del seu pare i no va viatjar mai que no fos amb la imaginació. Busca informació dels llocs que apareixen a les seves novel·les i escriu-los.

Nom _____ Data _____

El waterpolo

El waterpolo és un esport de grup que es disputa en la superfície acotada d'una piscina plena d'aigua de 30 metres de llargada per 20 metres d'amplada i una profunditat superior a 1,80 metres. Formen l'equip sis jugadors de camp, un setè que fa les funcions de porter, i sis suplents. L'objectiu del joc és introduir una pilota impulsada amb el cos a dins de la porteria de l'equip contrari el major nombre de vegades possible. Els jugadors, a excepció del porter, que és l'únic que pot tocar la pilota amb les dues mans, n'utilitzen només una per moure-la. Entre les regles més destacades, està prohibit colpejar amb el puny la pilota, i també esquitxar aigua als ulls del contrincant. L'equip col·legial està format per dos àrbitres i dos jutges de gol. Els jugadors no poden protestar contra cap de les decisions arbitrals, ja que són definitives. Pel que fa a les porteries, estan situades al centre de les dues bandes més curtes, floten damunt de l'aigua i mesuren 3 metres d'amplada per 90 centímetres d'alçada. La pilota ha de pesar entre 400 i 500 grams i el diàmetre pot variar entre 68 i 71 centímetres. El partit dura quatre períodes de 8 minuts de joc amb 2 minuts de descans entre cada part, excepte entre el segon i tercer període, que el descans és de 5 minuts. A escala d'estats, la màxima competició és la lliga nacional, que aquí està formada per dotze equips, la majoria dels quals són catalans. A més d'això s'organitzen campionats entre equips europeus i també entre seleccions nacionals, bé a escala continental bé a escala mundial. La Federació Internacional de Natació Amateur (FINA) és l'òrgan que regula la pràctica del joc. El primer equip de waterpolo que es va crear a casa nostra va ser el Club Natació Barcelona l'any 1908.

En els llibres d'història d'aquest esport s'explica que va fer els primers passos pels voltants de l'any 1870 al Regne Unit i que William Wilson en va redactar una normativa de joc. Ara, hi ha diverses hipòtesis que intenten anar una mica més enllà, amb anterioritat a aquesta data, per cercar quins en devien ser els orígens més remots. Una de les teories apunta la possibilitat que el nom sorgís del fet de jugar a l'aigua dos equips muntats damunt de barrils de fusta com si fossin cavalls i picant amb un pal una pilota, igual com es fa en el polo, i d'aquí el nom de waterpolo. Una altra explicació probable situa les arrels de l'esport en el rugbi, argumentant que després de disputar els partits els jugadors dels dos equips es remullaven conjuntament i es passaven la pilota en el riu, per la qual cosa se l'hauria rebatejat en anglès com a *football in the water*. Una tercera hipòtesi troba una possible importació de la paraula asiàtica *pulu*, que significa 'pilota', arran de la colonització duta a terme pels anglesos a l'Índia.

Fomentat en bona part pel ressò mediàtic dels darrers èxits dels equips nacionals, la pràctica del waterpolo viu un moment dolç entre els nostres nois i noies. Com a peculiaritats de l'esport, cal esmentar que a les categories de benjamí, aleví i infantil els equips són compostos per grups mixtos i que els partits es disputen en una superfície de joc més reduïda de 25 metres de llargada per 12 d'amplada. La durada dels partits, però, és la mateixa que en els adults i, en el cas de les categories cadet i juvenil, els combinats dels equips deixen de ser mixtos.

Cavall Fort, núm. 1086

1. Tria la paraula correcta.

- El waterpolo és un esport _____ (individual / col·lectiu).
- Cada equip té _____ (sis / set) jugadors dins de la piscina.
- El partit té _____ (dues / quatre) parts.
- La pilota és impulsada amb _____ (una mà / un pal).

2. Escriu tres normes que caracteritzen el waterpolo.

3. Ordena aquestes categories de menor a major edat dels participants.

cadet - infantil - aleví - benjamí - juvenil

1. _____ 2. _____ 3. _____
4. _____ 5. _____

4. Encercla la resposta correcta.

- En quin segle es va redactar la primera normativa del waterpolo?
 - a. Al segle xx.
 - b. Al segle xix.
 - c. Al segle xi.
- Quin país és l'inventor del waterpolo?
 - a. L'Índia.
 - b. Anglaterra.
 - c. Catalunya.
- Quant dura en total un partit de waterpolo?
 - a. Trenta-dos minuts.
 - b. Quarant-un minuts.
 - c. Tres quarts d'hora.

5. Copia les expressions del text que signifiquen:

- El waterpolo té actualment força acceptació entre els joves.

- Els mitjans de comunicació han contribuït a difondre aquest esport.

Nom _____ Data _____

El Forat de Bulí

Diu en Lluís Llach que el nostre país és petit..., però té racons increïbles on ens podem perdre i els quals molt poca gent coneix. Un d'aquests racons desconeguts és el Forat de Bulí, un tram engorjat del riu Rialb envoltat de màgia i realment impressionant! La proposta és accedir al punt inferior del Forat de Bulí, ja que el descens sencer és llarg i delicat i requereix coneixements tècnics i experiència. Si bé el recorregut complet s'inicia en l'indret conegut com les Cots, on es filtra el riu fins a la font de Bulí, en la qual el riu torna a brollar i creua un paisatge frondós, supera petits salts d'aigua i en algunes parts les parets verticals de l'engorjat superen els dos-cents metres, el riu finalment desemboca a un túnel obert a la roca que s'ha de travessar, passat el qual el congost s'eixampla i que és on nosaltres arribarem des de baix. L'accés més directe és per la carretera C-1412-b de Ponts a Tremp i trencant cap a Politg, en direcció a Peramola, per la carretera perimetral que es va fer amb el nou pantà de Rialb, i abans del gran pont que creua el riu agafem la pista que puja a l'esquerra paral·lela al riu Rialb fins al Molí Nou. També hi podem arribar des del quilòmetre 15,5 de la C-1412-b, agafant la pista asfaltada que surt de la collada de la Santa fins al Rialb i el Molí Nou. Després continuem per la pista que puja sempre a l'esquerra del riu i deixem a l'esquerra la pista principal que amb un revolt porta cap a la Masia Maçaners (un bon lloc per anar a dinar). Seguint amunt per la pista, en bon estat al principi, aquesta es comença a complicar abans de la capella encimbellada de Sant Martí del Puig, que es mereix una visita –aneu amb compte amb els barrancs i gaudiu de la vista del riu. Passada aquesta capella, un cotxe que no sigui tot terreny pot arribar una mica més amunt, poc abans de la casa de Terrassola i en un revolt que travessa un petit torrent i per on una pista baixa a la dreta. Aquí podem aparcar el vehicle.

Comencem a baixar per la pista de la dreta, que al cap d'uns tres-cents metres s'acaba per donar pas a un camí que s'endinsa entre la vegetació i que ens portarà en un màxim de deu minuts al riu Rialb. En aquest punt és millor creuar el riu i, tot i que es pot fer saltant les pedres, el més adequat és anar preparats per fer-ho sense evitar de mullar-nos, ja que més endavant, si el temps acompanya, podem banyar-nos en els gorgs de més amunt. Continuant amunt per la riba del riu, ara per la dreta, ben aviat arribarem a l'inici del misteriós engorjat que, amb un gorg immens, convida a entrar-hi, amagant la sortida espectacular del Forat de Bulí.

La proposta inclou la possibilitat de portar una barca inflable per ajudar els més menuts a passar el gorg i arribar a veure aquesta sortida del Forat de Bulí, amb el túnel obert a la roca. Cal anar amb molt de compte i ser prudents amb l'espai, ja que el riu pot ser perillós i cal no molestar els escurçons i altres salvatgines! En sortir de l'engorjat s'ha de desfer camí, però ho podem fer tot baixant uns metres pel riu fins a tornar a trobar el camí que puja i que enllaça amb la pista que més endavant ens retorna on hem deixat el vehicle.

El riu Rialb, riu blanc –del llatí *albus*– discorre en direcció sud i té tres parts clarament diferenciades (alt, mig i baix Rialb), de les quals la part del mig s'engorja d'una manera espectacular en l'anomenat Forat de Bulí, on convergeixen quatre torrents tot formant un indret espectacular. El descens del torrent no s'ha de fer mai abans, durant o després de pluges, ja que les crescudes poden convertir el passeig idíl·lic en un infern, i en alguns punts del riu es formen remolins molt perillosos i coneguts per la gent del Rialb com a xucladors, pels imprudents i el bestiar que, diuen, s'havia empassat el riu.

Cavall Fort, núm. 1080

1. Escriu un subtítol per a cadascun dels paràgrafs que formen el text.

Primer paràgraf: _____

Segon paràgraf: _____

Tercer paràgraf: _____

Quart paràgraf: _____

2. Separa en dues columnes els elements naturals dels elements en què ha intervingut la mà de l'home.

con gost - gorg - pista - torrent - pont - capella - barranc - masia

Elements naturals	Elements no naturals
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

3. Digueu si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- Està prohibit banyar-se al riu Rialb perquè és perillós.
- El Forat de Bulí és un indret poc conegut.
- La collada de la Santa és un bon lloc per dinar.
- L'excursió ha de fer-se amb un vehicle tot terreny.
- Al Forat de Bulí conflueixen quatre torrents.
- Rialb vol dir 'riu blanc'.

4. Busca en el text paraules sinònimes de les següents.

- baixada: _____
- espès: _____
- fruiu: _____
- travessar: _____
- esquivar: _____
- enorme: _____

5. Encercla els adjectius que escauen al text que has llegit i explica per què ho creus.

argumentatiu - descriptiu - instructiu - narratiu - poètic

Nom _____ Data _____

Burundi: junts tornem a començar

Un tros de terra, aquest és el principal anhel. En un país eminentment agrícola, on l'orografia dibuixa un paisatge ondulat, marcat per nombrosos turons, algunes muntanyes i planes, i banyat per les suaus ribes del llac Tanganika, tenir una parcel·la de terra a la província de Makamba, al sud de Burundi, on treballar, pot significar escapar de la fam, assentar-se, tornar a començar. Per a les nombroses famílies que tornen a les seves comunitats, aquest és l'objectiu. La guerra civil del 1993, que va sacsejar el país durant més de deu anys, va causar milers de víctimes, desapareguts i refugiats, i va llegar als burundians unes condicions socioeconòmiques molt difícils.

El procés de pau i la reconciliació, iniciat el 2001 i culminat el 2005, han afavorit el retorn lent però progressiu de refugiats i desplaçats interns que, a poc a poc, es reinstal·len a les seves comunitats, situades als nombrosos turons que configuren el paisatge burundià, per reprendre les seves vides i seguir endavant. «Vam tornar perquè vam veure que finalment arribava la pau, i perquè en un altre lloc no hauríem tingut cap possibilitat en no disposar de terra per conrear», explica Isidonie Nahimana, una camperola que va tornar a Buga, el seu turó, el 2005, després de passar sis anys en un camp de desplaçats. S'estima que, des del 2002, han tornat 350.000 persones refugiades a Tanzània.

La tasca no és fàcil. Burundi és el segon país africà amb més densitat de població per quilòmetre quadrat, la terra és escassa i no és tan generosa com temps enrere. A això s'hi suma una important reducció del bestiar i unes condicions climatològiques adverses. Aquestes circumstàncies converteixen la seva població en molt vulnerable, sobretot, nutricionalment. «Quan vaig arribar el 2004 vaig començar a conrear la terra, però passàvem gana», recorda Maurice Ntarambirwa, que va tornar al turó de Mugumure des de Tanzània, on va fugir el 1993.

La tasca d'acció humanitària que portem a terme en aquesta regió està aconseguint que famílies com la d'Isidonie i la de Maurice comencin a entreveure un futur millor. El nostre programa, iniciat el 2006, està aconseguint incrementar la producció i millorar la seva alimentació, a través de la pràctica de tècniques agrícoles i ramaderes dissenyades per augmentar la fertilitat de la terra i recuperar la pèrdua d'animals que van patir durant el conflicte. M'ho explica Maurice, que assegura: «Abans no veia el meu futur, però ara tinc una vaca, arbres fruiters i eines per conrear la terra, i estic convençut que guanyaré diners amb els meus conreus.»

Burundi, amb una superfície una mica més petita que la de Galícia, no disposa de prou terra conreable per alimentar la seva població. Les causes són diverses, però principalment això és degut a la forta pressió demogràfica i l'excessiva parcel·lació de les explotacions, conseqüència del règim tradicional d'herència, segons el qual cada fill baró ha de rebre una part del terreny del seu pare. Això suposa un important obstacle per accedir a la propietat del sòl i un augment dels litigis territorials, sobretot, amb la tornada massiva de refugiats. La província de Makamba és, a més a més, la segona del país amb un nombre més elevat de repatriats. «Quan vaig tornar, la meua terra la conreava el meu oncle, que em va posar problemes per recuperar-la», m'explica Maurice, que haurà d'esperar que el seu pare torni de Tanzània per reclamar la propietat o que la Comissió de Terres, creada pel Govern per resoldre aquestes disputes, dictami a favor seu.

1. Completa aquestes informacions sobre Burundi.

- Continent: _____
- Relleu: _____

- Activitat econòmica principal: _____
- Inici de la guerra civil: _____
- Final de la guerra civil: _____
- País que ha acollit els refugiats: _____
- Data d'inici de la pau: _____

2. Digues si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- Burundi no disposa de prou terra per alimentar la seva població.
- Els refugiats van començar a tornar a partir de l'any 2002.
- El clima de Burundi és suau i benigne.
- Burundi és un país molt gran.
- En tornar a Burundi, molts es troben que la seva terra està en mans d'altres persones.

3. En què consisteix l'acció d'ajuda humanitària que duu a terme l'organització Intermón Oxfam a Burundi?

4. Explica com ha influït la intervenció d'Intermón Oxfam en la vida del Maurice.

5. Tria la resposta correcta.

- L'expressió «forta pressió demogràfica» significa...
 - a. ...que la gent exigeix tenir terra per conrear.
 - b. ...que hi ha molta població per cada quilòmetre quadrat.
 - c. ...que el Govern no deixa tornar els refugiats perquè ja hi ha massa gent.

Nom _____ Data _____

Bestiàrium

Dos amics que vivien en una cabana a Puerto Morelos –al Carib mexicà– van trobar a la seva porta un gos petaner amb més fam que puces, i no en tenia pas poques.

La bestiola no era gaire agraciada que diguem: barreja de tres colors, a més de capgròs, tenia les potes tan curtes que en córrer balancejava el seu cos grassonet d'esquerra a dreta i de dreta a esquerra, fent la impressió que en qualsevol moment bolcaria. Els dos homes es van compadir de l'animal i el van adoptar, tot i que, a més de poc afavorit, era més aviat curt de gambals. Ensopegava contínuament amb els mobles, bordava de nit sense motiu, i en comptes de beure del platet llepava el terra de la dutxa. De dia passejava amunt i avall pel petit port, i les feia tan sonades que aviat va ser conegut com el gos més ruc del poble, i encara que els seus amos li havien posat el nom de Firulís, els veïns simplement l'anomenaven *Tonto*.

En Shedor i en Leo, els propietaris del gos, havien invertit tots els seus estalvis en aquella casa arran de mar. La planta baixa era una botiga on venien articles per a navegants i submarinistes, i al pis de dalt hi tenien la casa. El negoci anava força bé i, amb el temps, s'havien acostumat a les bestieses d'en Firulís, que a més de rosegar i pixar a tort i a dret, atreïa totes les puces de la comarca.

Un matí, els dos amics estaven instal·lant un motor nou a una llanxa, quan van córrer la veu que l'huracà *Gilberto* –que estava arrasant ciutats senceres– avançava cap al poble. L'exèrcit va enviar tres camions per evacuar Puerto Morelos abans que sobrevingués la catàstrofe. Després d'arreplegar quatre coses de primera necessitat, en Shedor i en Leo van buscar el gos per tot el poble sense èxit. Preguntaven cabana per cabana si algú havia vist en Firulís, però la gent estava massa atrafegada i espantada per ocupar-se d'on parava el gos.

–És tan ruc que es ficarà a l'ull de l'huracà tan bon punt arribi –va dir-los una veïna mentre posava en un sac els pocs objectes de valor que tenia.

Un sergent va córrer porta per porta i va obligar els habitants a sortir sense fer-se pregar més, ja que el *Gilberto* era a tocar. Amoïnats pel futur de la seva casa i sense haver trobat el gos, els dos homes van pujar consternats al camió, i el vehicle va rodar sense aturar-se fins que van ser prou lluny de l'àrea de perill.

A les deu de la nit, els habitants de Puerto Morelos van saber que l'huracà s'havia instal·lat al bell mig del poble i no va parar de fer destrosses fins l'endemà.

Extingit l'huracà, els veïns van poder retornar allà on havien estat les seves cases, perquè el *Gilberto* no n'havia deixat ni una de dreta. En Shedor i en Leo van comprovar desesperats com la seva cabana de fusta havia desaparegut sota la sorra, ja que el terreny a prop del port era poc ferm i s'hi havia engolit la casa i tot el que contenia d'un sol mos. Plorant per la pèrdua del seu habitatge i negoci, els dos amics van començar a excavar aquell solar amb l'esperança de recuperar part del material de la botiga, però només van trobar un pantaló texà, la porta d'un armari i un parell de flotadors. Però de sobte es va produir un fenomen estrany: al terra s'havia format un petit forat del qual va començar a saltar sorra com si es tractés d'un volcà en miniatura i tot d'una en va sortir el caparró tricolor d'en Firulís, que mirava sorprès els congregats. Aviat tot Puerto Morelos va arribar al lloc de la curiosa escena, i el més vell del poble va explicar que els gossos, per instint, quan s'apropa un huracà fan un cau prou gran per poder respirar i s'enterren fins que passa de llarg.

A partir de llavors ningú més no va gosar anomenar-lo ruc.

Francesc Miralles, *Bestiàrium*, Ed. Alfguara (adaptació)

1. Fes una descripció del Firulís.

2. Ordena els fets següents tal com passen en aquesta història.

- L'exèrcit evacua els habitants de Puerto Morelos.
- En Shedor i en Leo adopten un gos.
- Corre l'alarma que s'acosta un huracà.
- En Shedor i en Leo retroben el Firulís.
- El poble desapareix sota la sorra.
- La gent avalua els danys causats per l'huracà.

3. Distingeix aquestes parts en el text que has llegit: plantejament, nus i desenllaç.

- Plantejament: _____

- Nus: _____

- Desenllaç: _____

4. A què es dedicaven els amos del Firulís?

5. Contesta:

- Quina opinió té la gent del poble del Firulís abans de l'huracà?

- Quin fet provoca que canviïn la manera de veure el gos?

6. Fes una llista de les coses de primera necessitat que creus que devien agafar en Shedor i en Leo quan van ser evacuats.

Nom _____ Data _____

Els ulls de l'aiguamoll

La resclosa havia creat una gran bassa, on els nois del poble anaven a banyar-se els càlids matins d'estiu. Sovint hi duien algun entrepà –o alguna carmanyola amb menges fredes– i hi passaven tot el dia, ajaçats al sol o jugant amb l'aigua dolça o arremolinada –tot dibuixant-hi amplis esquitxs de bromera.

Aleshores, els nois s'estimaven més la bassa que no pas el mar. La platja de Font-regalada, alguns quilòmetres a llevant, era massa fonda i traïdora per als seus jocs. I l'arena fina, gairebé etèria, s'enganxava en els cossos salabrosos amb insistència. No, la platja era reservada per a alguns dies assenyalats. Per a l'endemà de la Festa Major, quan moltes famílies s'hi adreçaven en les velles tartanes farcides d'embalums –els més moderns disposaven ja, però, d'automòbils de tercera mà o d'immensos sidecars, on encabien fins i tot la sogra i el gos. I és que la platja requeria tot un altre ritual: el de carregar barnussos i tovalloles, immensos para-sols de barnilles dislocades, càntrirs i cassoles i bótes de vi gegantines –la seva panxota animal s'anava xuclant al llarg de la jornada. Però els dies de cada dia els nois preferien la bassa de la resclosa. I les seves mares també, perquè la sabien menys perillosa i menys carregada de traïdoria, menys múrria, que no pas el mar.

Més enllà de la resclosa, més enllà de la bifurcació dels canals, més enllà dels camps d'arròs, s'estenia, però, la frontera. Una ratlla perfectament identificable, tan gravada en el cervell de tots els vilatans que fins els més petits podrien reconèixer-la. Aquella era la línia final, el *finis terrae*, el *no-man's-land*: aquell punt que gairebé mai ningú no havia gosat traspasar.

Allí començava l'aiguamoll: unes desenes de vessanes on tot es capgirava sota els efectes d'un terra entollat i d'una aigua bruta. Perquè com deien els més vells, Déu no hi va arribar el tercer dia de la creació, i va permetre que la terra hi continués confosa, perillosament barrejada amb les aigües.

Ningú no gosava endinsar-se en l'aiguamoll. Aquell era el cau de plantes monstruoses, insectívores, fins i tot carnívores. Allí es congriaven arraimats, desenes d'esbarts de mosquits, de ressonàncies palúdiques. Era terra de febrades, de paüres, de gent que havia perdut el seny. I era també el regne de les colobres i de tota mena de bèsties de fiblada inguarible.

La gent gran, quan s'hi acostava, se senyava un i cent cops i xiuxiuejava monòtonament tota mena d'oracions i encanteris –i ho feien amb el cor d'una peça, com sabent el gran risc que corrien. N'explicaven de tots colors. Gossos endinsats per aquells rodals, que havien retornat, dies a venir, cara-xuclats, amb els cossos cadavèrics, tot just amb l'esma per dibuixar amb els ulls un darrer adéu als seus amos. Nens que s'hi havien perdut i que, en ser descoberts, mostraven com s'havien begut l'enteniment. Noieta dolces, de cos esprimatxat i trets gràcils, fiblades pel verí d'algun monstre desconegut –o irreversiblement mossegades pel paludisme. Però el pitjor no era això, ni de bon tros. El pitjor era la bèstia, la Brívia: aquell animal mig sargantana i mig dragó, de desenes de metres de llargada, que passejava el seu cos panxut i esmunyedís per les aigües pútrides i que, les nits de lluna plena, amollava un enfilall d'udols esfereïdors.

Agustí Alcoberro, *Els ulls de l'aiguamoll*, Ed. Alfaguara (adaptació)

1. Busca en aquesta sopa de lletres vuit espais o recipients que poden contenir aigua i copia només aquells que apareixen a la lectura.

C	A	I	G	U	A	M	O	L	L
S	M	U	B	V	S	P	D	W	C
S	A	F	A	R	E	I	G	R	E
E	R	D	S	E	A	S	O	F	X
D	E	Z	S	X	L	C	R	E	W
G	T	C	A	N	T	I	R	F	E
D	F	A	G	H	J	N	K	L	U
I	U	N	Y	T	R	A	E	W	S
A	R	A	R	I	U	G	F	E	S
A	S	L	D	F	G	H	J	K	L

2. Busca en el text paraules que signifiquin el mateix que les següents.

- por: _____
- monstre: _____
- calorós: _____
- est: _____
- dol: _____

3. Marca amb una creu el que diu la gent del poble sobre l'aiguamoll.

- Les persones que hi han gosat entrar no n'han tornat.
- Les persones que hi han gosat entrar han perdut el seny.
- Les persones que hi han gosat entrar han perdut la parla.
- Les persones que hi han gosat entrar han mort al cap de poc temps.

4. Fes una llista de tots els éssers vius que habiten a l'aiguamoll.

- Quins d'aquests éssers és versemblant que hi habitin? _____
- _____
- Quin no? Per què? _____
- _____

5. Quina actitud supersticiosa trobem en aquest fragment?

Nom _____

Data _____

La torre Eiffel podria haver estat construïda a Barcelona

La torre Agbar erigida fa pocs anys a la plaça de les Glòries de Barcelona ha esdevingut un dels símbols arquitectònics de la ciutat. S'uneix així a altres com la Sagrada Família, el monument a Cristòfor Colom, la torre de Collserola o l'Arc de Triomf. Aquest últim, per cert, un monument que podria no haver estat la gran obra símbol de l'Exposició Universal que el 1888 va tenir lloc a la capital

catalana. I és que no hauria estat així si els responsables municipals haguessin optat per la proposta que l'enginyer Gustave Eiffel els va fer i que, en ser rebutjada, va trobar més fortuna a París, un any després.

Ara sembla impossible dissociar el perfil de la torre Eiffel de la capital francesa, però el cas és que Gustave Eiffel va presentar primer el seu projecte de torre als responsables de l'Ajuntament de Barcelona, perquè es construís en aquesta ciutat amb motiu de l'Exposició Universal del 1888. Però als responsables de l'Ajuntament barceloní els va semblar una construcció estranya i cara que no encaixaria a la ciutat. I en lloc d'aquesta possibilitat van optar per construir com a símbol de l'esdeveniment l'Arc de Triomf, al passeig de Sant Joan. Després de la negativa del consistori barceloní, Eiffel va presentar el seu projecte als responsables de l'Exposició Universal de París, on es construiria l'any 1889. Però en un primer moment tampoc a París les coses no van pintar fàcils per al projecte de torre.

Els responsables municipals parisencs van acceptar de construir-la malgrat que en principi pensaven que l'haurien de desmuntar una vegada acabada l'exposició. Només la voluntat popular va evitar que s'enderroqués. Però poc després, a la primera dècada del segle xx, els parisencs van mostrar un descontentament amb aquesta torre que va arribar a provocar que el Govern donés l'ordre de demolir-la. Amb tot, la seva gran i potent antena la va salvar, ja que rebia ones de ràdio alemanyes que a la Primera Guerra Mundial servirien de gran ajuda als aliats.

I així, arran del rebuig de Barcelona, i malgrat les dificultats dels primers anys, la torre Eiffel acabaria convertint-se en un dels monuments símbols més universals, lligat sempre a França, i concretament a París. La seva estructura va començar a construir-se el 1887. Dos anys després serviria com a arc d'entrada a l'Exposició Universal de París, una fira mundial organitzada per commemorar el centenari de la Revolució Francesa. La torre es va inaugurar el 31 de març de 1889 i es va obrir al públic el 6 de maig d'aquell any.

Sàpiens, juliol del 2008

1. Digues què va passar en cadascuna d'aquestes dates.

- 1789: _____
- 1887: _____
- 1888: _____
- 31 de març de 1889: _____
- 6 de maig de 1889: _____

2. Quins arguments va donar l'Ajuntament de Barcelona per rebutjar el projecte d'Eiffel?

- Tenia un cost econòmic excessiu.
- No tenien cap espai adequat per col·locar-la.
- No s'adeia amb l'estil de la ciutat.
- El trobaven massa modern.
- No els agradava el material amb què estaria construïda.

3. Encercla l'opció correcta per completar cada oració.

- En comptes de la torre Eiffel, l'Ajuntament de Barcelona va fer construir...
 - a. ...la Sagrada Família.
 - b. ...el monument a Cristòfor Colom.
 - c. ...l'Arc de Triomf.
- El govern francès no la va fer desmuntar perquè...
 - a. ...la feien servir com a antena de ràdio durant la guerra.
 - b. ...la gent es va manifestar en contra de l'enderrocament.
 - c. ...era més car desmuntar-la que deixar-la dempeus.
- Gustave Eiffel era...
 - a. ...arquitecte.
 - b. ...enginyer.
 - c. ...artista.

4. Busca en el text paraules sinònimes de les següents.

- Ajuntament: _____
- Universal: _____
- Construïda: _____
- Refusada: _____
- Celebrar: _____

5. El gentilici és un adjectiu que serveix per indicar l'origen o procedència d'una persona o una cosa. Busca els cinc gentilicis que apareixen a la lectura.

Nom _____ Data _____

El reciclatge

Som a principis d'any, tot just estrenem amb bons propòsits un nou calendari, el pròleg del qual han estat dues setmanes de celebracions diverses. Un cop passat aquest període curiós, què en queda a part de les bones intencions i les piles ben carregades? Doncs, per exemple, un gran increment en la quantitat de residus produïts.

L'augment de consum de cava i licors comporta la generació d'una gran quantitat d'ampolles de vidre, en els regals s'utilitzen caixes i embalatges i els arbres de Nadal es converteixen en restes vegetals en acabar les festes. I això en xifres significa que la producció de residus de vidre augmenta el 30% i la de paper-cartró el 25% respecte a la resta de l'any. Què hi podem fer nosaltres com a consumidors? Doncs podem començar per entendre què passa més enllà del contenidor un cop aboquem amb més o menys fortuna el que ens sobra en el nostre devenir diari. Primer cal dir que els residus es poden dividir en quatre grans grups: municipals, industrials, ramaders i altres. En aquest article parlarem exclusivament dels municipals ja que són sobre els que més podem influir com a ciutadans.

Tots hem sentit a parlar de les tres erres (reduir, reutilitzar i reciclar) alguna vegada, i malgrat això ens costa percebre que podem fer algunes coses més per evitar l'acumulació de les nostres restes que destriar-ne les diferents parts de la millor manera que sabem. Per això cal recordar que en l'objectiu de la disminució de residus, el reciclatge és la tercera i darrera mida a prendre; la primera és la reducció del consum (el millor residu és aquell que no es produeix), i la segona la reutilització, però ambdues depenen directament de la percepció social de l'impacte del consum, és a dir, d'entendre que contínuament estem generant residus.

El reciclatge és un procés d'utilització de parts o elements d'un article, tecnologia o aparell que en arribar al final de la seva vida útil pot ser reutilitzat. Reciclar és, per tant, l'acció de tornar a introduir en el cicle de producció i consum productes materials o parts d'aquests obtinguts de residus. També es refereix a recuperar parts d'articles que com a conjunt han arribat al final de la seva vida útil, però que admeten un ús addicional per a alguns dels seus components o elements.

Des de finals dels anys vuitanta es va començar a veure clar que l'antic model d'anar enterrant tot allò que feia nosa o el seu equivalent piròman d'anar cremant-ho tot en grans forns no era la solució miraculosa que en altres temps ens havia semblat. La recollida selectiva es desenvolupa a Catalunya a partir d'una llei que obliga la seva implantació a tots els municipis de més de 5.000 habitants, i de mica en mica, potser un xic obligats per la Unió Europea, hem anat aprofundint en la recuperació i gestió, ens hem fet més conscients que les nostres deixalles no desapareixen i hem fet responsable del residu a qui el produeix.

Si s'aconsegueix no generar un residu, s'estalvien recursos materials, s'evita provocar efectes negatius sobre el medi i es disminueix la inversió d'esforços econòmics per recollir-lo, recuperar-lo, tractar-lo i eliminar-lo. Una senzilla però efectiva acció per evitar l'excés d'envasos és buscar els productes a granel, reutilitzar les bosses de plàstic o utilitzar-ne de tela, i posar un preu imaginari (diguem per exemple 5 cèntims) a cada bossa o envàs que un cop consumit el producte que conté llencem. Aquestes tan sols són petites accions; segur que parant atenció al que llencem a les escombraries en trobem un munt més, com ara ser més responsables del nostre rastre, les nostres deixalles, tant a casa com a la muntanya.

Natura i aventura, núm. 13 (adaptació)

1. Quina classificació fa l'article dels residus?

2. Explica què volen dir aquestes paraules que comencen per erra.

• Reduir: _____

• Reutilitzar: _____

• Reciclar: _____

3. Escribe tres mesures que tu o la teva família podeu aplicar per evitar l'excés d'envasos.

4. Què es feia abans amb els residus que es produïen?

5. Segur que prop de casa teva hi ha uns contenidors per abocar-hi les deixalles. Observa'ls bé i completa la taula.

Color del contenidor	Tipus de deixalla

• Coneixes algun altre tipus de contenidor? Com és? Què s'hi aboca?

6. Com s'anomena el fet de llençar cada deixalla al seu contenidor?

a. Recollida selectiva.

b. Reciclatge.

c. Punt verd.

Nom _____ Data _____

Després del terratrèmol

La Mariana, de nou anys, estava fent els deures de l'escola quan va sentir que el terra tremolava, i va sentir una por immensa. La seva germana, Yara, de set anys, va començar a plorar i cridar quan tot es va tornar fosc, i és que en dos minuts van patir tres terratrèmols. Era el 15 d'agost del 2007, una mica després de les sis de la tarda, al centre-oest de Perú. La Mariana i la Yara viuen a San Antonio de Salas, un poblat on viuen unes dues-centes famílies. Aquell dia van perdre les seves cases i a hores d'ara només n'hi ha cinquanta de construïdes. La resta de famílies encara viuen en tendes de plàstic, sense bany, ni cuina, ni llum. Però de mica en mica van solucionant els problemes: van recuperar matalassos i mobles, les dones cuinen per a tota la comunitat, tenen un dipòsit d'aigua i les noves llars es van aixecant amb material més resistent.

La Mariana i la Yara recorden perfectament què va passar, i les paraules que més repeteixen són «por» i «fosc». «Era hivern i feia fred», diuen. La seva mare, Edite, reconeix que aquesta angoixa no és exclusiva dels més petits. Ella també va patir, però havia d'encarregar-se de les nenes i d'en Misael Aaron, que llavors tenia mesos, i va aconseguir unir-los a tots mentre esperaven que passés el malson. El pare de la família, el Mariano, venia de treballar del seu camp d'arròs quan va notar que la seva moto es movia massa. «Al principi pensava que no funcionava bé, però quan vaig veure que era un terratrèmol vaig pensar: "ràpid cap a casa". No sé com vaig arribar sencer», explica.

Sovint recorden aquella tarda –tret del petit, que és el més feliç– i la recreen una vegada i una altra, però tots tenen força per continuar endavant. «Hi havia molta pols, brutícia. Els nens estaven espantats. Havíem de recuperar el màxim de coses possible... Els pares vam decidir que el primer que havíem de reconstruir era l'escola, perquè els nens estiguessin ocupats i recuperessin la normalitat al més aviat possible.» I així ho van fer, gràcies a l'ajuda d'una organització que va arribar a San Antonio de Salas per ajudar a construir les cases. Es diu Esperança Sense Fronteres i és de València, tot i que treballa a diferents parts del món. Les primeres setmanes després del terratrèmol van passar gana, perquè moltes botigues es van buidar i fins i tot van pujar els preus. Per això moltes organitzacions i també el Govern de Perú van preparar paquets de menjar durant els primers mesos. L'Edite, que és qui s'encarregava de la cuina, és qui més recorda aquells moments: «No hi havia res, buscàvem llet per al bebè; qualsevol cosa, perquè no teníem res. Anàvem d'un lloc a un altre. Era desesperant.» Avui la situació és ben diferent i dona goig sentir la Yara després de dinar: «Moltes gràcies, he acabat amb la panxa plena.» L'Edite és ben optimista; no perd el temps en queixes, sinó que treballa amb les seves veïnes. «El terratrèmol ens ha unit», assegura, i és que les dones es van organitzar per cuinar en torns de tres en tres de dilluns a divendres, amb grans olles, i així estalviaven temps i diners.

Un altre dia molt especial a Salas va ser la inauguració de les noves cases, a finals de gener. La nit anterior van decorar entrada, portes i finestres per al gran moment, que consistia a trencar una ampolla de xampany. Tenien pocs mobles, però encara es van salvar televisors i equips de música, com va passar a la casa de la Mariana i la Yara, que estaven ben rialleres perquè ja podien menjar a taula i veure la tele al sofà. Un cop més, va ser un exemple de com superar les dificultats i continuar endavant, però encara queda molta feina per fer. Hi ha llocs de Salas on encara no ha arribat el ciment i les famílies viuen totes juntes en una mena de tenda de campanya. Treballen amb l'objectiu que a finals d'aquest any tothom tingui un sostre per viure i així poder deixar enrere les incomoditats amb què viuen.

Cavall Fort, núm. 1107 (adaptació)

1. Contesta:

- En quina data es va produir el terratrèmol?

- Quina estació era?

- Com t'expliques que puguin ser certes les dues respostes anteriors?

- Quant de temps va passar abans no van poder inaugurar les noves cases?

- Com es diu l'ONG que va ajudar-hi?

- Quin és l'edifici que va tenir més prioritat a l'hora de ser reconstruït?

2. Què feien aquestes persones quan va començar el terratrèmol?

La Mariana: _____

El seu pare: _____

3. Fes una descripció de com t'imagines que va quedar San Antonio de Salas després del terratrèmol.

4. Explica per què l'Edite diu que el terratrèmol va unir la gent.

5. Encercla les paraules que serveixen per definir els sentiments de la gent de San Antonio de Salas durant el terratrèmol. Si cal consulta el diccionari.

desesperació - impotència - cansament - terror - impunitat - paüra

Nom _____ Data _____

L'ofici del cuir

Caminar amb una bona sabata feta amb autèntica pell d'animal (vaca o ovella) permet que el peu transpiri de la manera més saludable. Però, perquè una pell pugui prendre forma de sabata, cinturó o bossa, ha de passar abans per l'aventura de l'adobament. Els adobers preparen la pell que a l'escorxador se separa de la carn. Es tracta d'un reciclatge autèntic i d'un interessant procés artesanal que, com qualsevol altra activitat tradicional, ha anat perdent empena. Però en algunes ciutats com Vic o Igualada, encara roden amb força els bombos d'adob.

En els millors temps, a Igualada hi havia 200 adobers. En els seus inicis, la feina d'adobar pell era molt dura. Es feia tot a mà i el procés passava per tres oficis diferents: blanquer, adober i assaonador. Passejant pel carrer Sant Antoni de Baix, a Igualada, es percep el sabor d'una altra època, quan l'arquitectura, sòbria i austera, va aixecar espais pensats per al treball. Entrades àmplies que donen al carrer del Rec, protagonista del traç urbanístic en aquest vessant sud de la ciutat, mostren interiors lliures d'entrebanca, adequats per a la maquinària i que permeten el tràfec dels cuirs i els productes per tractar-los, amunt i avall. En aquest espai giren els bombos. Són com enormes rentadores en què les pells es barregen en el seu primer tractament per a l'adob.

El soroll d'aquestes voltes de bombo se sent des del carrer i recorda al caminant que som al barri de les adoberies, el qual va néixer apegat al rec. Aquest rec venia d'un antic molí i es va acabar convertint en un canal industrial, per la necessitat d'aigua de les adoberies que fins al 1906 no van començar a introduir els bombos que havien d'estalviar temps i duresa a la feina de l'adober.

Fins a la primera dècada del segle xx, les pells arribades de l'escorxador s'havien de sotmetre a una barreja de calç i aigua. Aquella feina la feien els blanquers (per això a Igualada als qui tenen aquest ofici avui se'ls anomena indiferentment *blanquers* o *adobers*). La calç –aleshores hi havia moltes fonts de calç viva a la comarca– feia que s'obrís l'arrel del pèl i això permetia separar-lo de la pell.

Del pas següent, se n'encarregava l'adober. Es treballava al soterrani de les cases, on hi havia uns grans clots on es posava l'escorça de diferents tipus d'arbres. Com si es tractés d'una lasanya, s'anaven alternant una capa de pell i, a sobre, una d'escorça, i així successivament. Al final s'hi tirava aigua i, segons el gruix, les pells quedaven així adobades com a mínim tres mesos. El tercer pas de l'adob, tal com es feia tradicionalment, corresponia a l'assaonador. Treballava les pells al carrer o vora el rec. Estirava les pells, els eliminava totes les arrugues amb unes eines especials i les untava amb greix d'animal: el saó, que donava nom a la feina de l'assaonador. Així es donava flexibilitat al material. Penjades als porxos de les cases, sense que els pogués tocar el sol directe, les pells s'acabaven d'assecar, s'afinaven i ja quedaven llestes per vendre als fabricants de sabates o de guarniments d'animals. Són maneres de fer que pertanyen a la història de tres oficis que la industrialització va reduir a un de sol, simplificant, mecanitzant i higienitzant el procés.

Descobrir Catalunya, núm. 128

1. Ordena els passos que segueix el procés de transformació de la pell.

- Les pells se sotmeten a una barreja de calç i aigua.
- Les pells s'assequen.
- S'alternen capes de pell i d'escorça.
- Se separa la pell de la carn.
- Les pells es venen als fabricants de sabates.
- La pell s'estira i s'unta amb greix animal.
- S'adoben les pells amb aigua almenys tres mesos.

2. Digues si les afirmacions següents són certes (C) o falses (F).

- Per assecar les pells convé posar-les al sol.
- Vic i Manresa són les ciutats amb més tradició en el treball del cuir.
- Per preparar la pell intervenen tres oficis diferents.
- El saó servia per donar flexibilitat a la pell.
- Fer poder realitzar tot el procés d'adobament calia una gran quantitat d'aigua.

3. Explica en què consistia la feina...

- ...del blanquer: _____

- ...de l'adober: _____

- ...de l'assaonador: _____

4. Què va suposar la introducció del bombo en l'ofici d'adober?

5. Al títol d'aquest article apareix la paraula *cuir*. Saps què significa?

6. Busca a la lectura un antònim de les paraules següents.

- artesanal: _____
- fals: _____
- ple: _____
- insalubre: _____